

Пропозиції
Міністерства закордонних справ України
до проєкту Закону України «Про народовладдя через всеукраїнський референдум»

*Ініціатор проєкту: Президент України В.О.Зеленський,
реєстр. номер 3612 від 09.06.2020,
знаходиться на опрацюванні в комітетах Верховної Ради України*

1. Міністерство закордонних справ України підтримує проєкт Закону України із зауваженнями в межах компетенції МЗС.

2. Законопроект передбачає внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, законів України «Про Центральну виборчу комісію», «Про запобігання корупції», «Про політичні партії в Україні», «Про Конституційний Суд України».

До позитивних новацій, запропонованих у законопроекті, слід віднести можливість реалізації виборцем права голосу не тільки шляхом подачі бюлетеня на паперовому носії, а й шляхом електронного голосування (частина друга статті шостої законопроекту).

Так, для підготовки організації і проведення електронного голосування та підрахунку голосів виборців на всеукраїнському референдумі законопроектом пропонується на тимчасовій основі утворити спеціальну дільницю з електронного голосування (частина друга статті тридцять восьмої законопроекту), а також утворити дільничну комісію з електронного голосування з всеукраїнського референдуму, повноваження якої здійснюються на всій території України та в закордонному окрузі з всеукраїнського референдуму.

МЗС схвалює запропоновані в законопроекті можливості використання у процесі підготовки до референдуму електронних сервісів, наприклад, передбачену альтернативну можливість подачі документів (в режимі онлайн) для реєстрації офіційних спостерігачів, подачу виборцями заяв в електронній формі за підписом виборця, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги».

Разом з тим, МЗС, з огляду на наявний багаторічний досвід організації проведення виборів за кордоном, звертає увагу на такі проблемні питання щодо забезпечення проведення референдуму за кордоном, зокрема:

1) значне збільшення навантаження на орган ведення Державного реєстру виборців МЗС, закордонні дипломатичні установи України, виборчі комісії закордонних виборчих дільниць, викликане положеннями законопроекту та Закону України «Про Державний реєстр виборців» щодо подачі виборцями заяв в електронній формі у строк за п'ять днів до дня голосування.

Зокрема, під час президентських виборів у 2019 році кількість виборців в уточнених списках виборців на закордонних дільницях збільшилася у порівнянні з кількістю виборців у попередніх списках майже на 32 тисяч осіб. І це - за необхідності особистого звернення виборців до закордонних установ України та виборчих комісій закордонних дільниць. За умови електронного подання заяв виборцями та електронного голосування прогнозуємо зростання кількості звернень в десятки разів.

Крім того, найбільша кількість звернень виборців припадає саме на останні дні подачі заяв;

Довідково: При розробці законопроектів про вибори, як правило, не враховується, що робота в автоматизованій інформаційно-телекомунікаційній системі «Державний реєстр виборців» (далі – Реєстр) має свою специфіку. Зокрема, оскільки громадяни України, які

подають заяви про включення до списків виборців на закордонних виборчих дільницях, як правило, зареєстровані в Україні та, відповідно, мають виборчу адресу в Україні, то по кожній такій заяві необхідно отримати погодження органу ведення Державного реєстру виборців за виборчою адресою заявника в Україні. Кожна заява розглядається, вноситься в Реєстр, опрацьовується органом ведення Реєстру, по кожній заяві має бути сформоване і надіслане повідомлення виборцю за підписом керівника органу ведення Реєстру, що потребує певного часу. А, оскільки списки виборців для усіх дільниць формуються централізовано Службою розпорядника Державного реєстру виборців за чотири дні до дня голосування, то громадяни, які подали заяви в останній момент, до списків можуть і не потрапити.

Протягом двох-трьох днів, що залишаються після завершення прийняття заяв виборців, які подаються за п'ять днів до дня голосування, до дня передачі дільничним виборчим комісіям закордонних виборчих дільниць уточнених списків виборців, практично неможливо внести відповідні зміни до Державного реєстру виборців, видрукувати, оформити та передати дільничним виборчим комісіям закордонних виборчих дільниць уточнені списки виборців.

2) необхідність удосконалення механізму визначення кількості виборчих бюлетенів для голосування в закордонному окрузі для кожної закордонної виборчої дільниці.

Так, згідно з частиною першою статті 101 законопроекту Центральна виборча комісія забезпечує виготовлення не пізніше як за сім днів до дня голосування бюлетенів для голосування у централізованому порядку. Бюлетені для голосування у закордонному окрузі з всеукраїнського референдуму для кожної закордонної дільниці виготовляються у кількості, що визначається Центральною виборчою комісією на підставі кількості виборців, включених до списку виборців на відповідній закордонній дільниці з всеукраїнського референдуму, кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені на цій дільниці на останніх загальнодержавних виборах, та середньої кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені на виборчих дільницях у закордонному окрузі на останніх загальнодержавних виборах (частина сьома статті 101 законопроекту).

Як приклад, у наведеній нижче таблиці зазначено відповідні кількісні показники для розрахунку кількості виборчих бюлетенів для однієї з великих закордонних виборчих дільниць, а саме:

Кількісні показники	Повторне голосування 21 квітня 2019 року на виборах Президента України 31 березня 2019 року	Позачергові вибори народних депутатів України 21 липня 2019 року
Кількість виборців, включених до списку виборців на закордонній виборчій дільниці № 900055 при Посольстві України в Молдові	52035	51267
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені на закордонній виборчій дільниці № 900055 при Посольстві України в Молдові	429	242
Середня кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені на виборчих дільницях у закордонному окрузі	593	322

З огляду на викладене вище постає питання щодо визначення з трьох наведених показників необхідної й достатньої кількості бюлетенів, не порушивши виборчі права громадян, оскільки спрогнозувати явку виборців, у т.ч. за наявності електронного голосування, за кордоном практично неможливо. Тому кількість бюлетенів має визначатися тільки після формування уточнених списків виборців.

Довідково: Бюлетені виготовляються раніше ніж завершується уточнення списків виборців, оскільки громадяни можуть подавати заяви про зміну місця голосування всього за п'ять днів до дня голосування, у т.ч. електронним шляхом.

Якщо після завершення уточнення списку виявиться суттєве збільшення кількості виборців у ньому в порівнянні з попередніми показниками, виникає загроза нестачі виборчих бюлетенів.

Вказана проблема є досить гострою в державах, де перебуває значна кількість виборців, які не стоять на консульському обліку, і не можуть бути автоматично включені до списку виборців – в Іспанії, Італії, Польщі, Португалії тощо. У зоні ризику знаходяться й малі виборчі дільниці з незначною кількістю включених до списку виборців, особливо в країнах туристично привабливих для українців – В'єтнам, Єгипет, Індія, Китай, Малайзія, Туреччина, Чорногорія, Хорватія тощо.

Вирішити вказані проблеми можливо, збільшивши термін подання виборцями заяв з метою уточнення списків виборців з п'яти до десяти днів з урахуванням значної різниці у часі між Україною та низкою іноземних країн та надзвичайно стислого строку, що залишається на виготовлення уточнених списків, їх оформлення та доставку до закордонних дільниць.

Для цього необхідно внести такі зміни до законопроекту:

1) внести зміни до Закону України «Про Державний реєстр виборців» і викласти частину третю статті 7 цього Закону в такій редакції:

«3. За зверненням виборця ... орган ведення Реєстру може тимчасово (на період відповідного виборчого процесу чи процесу референдуму) змінити виборцю місце голосування (виборчу дільницю, дільницю референдуму) без зміни його виборчої адреси. Таке звернення подається до органу ведення Реєстру не пізніше ніж **за десять днів** до дня голосування на відповідних виборах чи референдумі...»;

2) викласти частину вісімнадцяту статті 57 законопроекту в такій редакції:

«18. Виборець не пізніш як **за десять днів** до дня голосування може звернутися до органу ведення Державного реєстру виборців із заявою про включення його до списку виборців спеціальної дільниці з електронного голосування...»;

3) викласти частину п'яту статті 62 законопроекту в такій редакції:

«5. Виборець особисто може подати заяву про неправильність у попередньому списку виборців на закордонній дільниці з всеукраїнського референдуму, до якої додаються необхідні документи (копії документів), до відповідної дільничної комісії з всеукраїнського референдуму не пізніш як **за десять днів** до дня голосування (за київським часом), яка розглядається комісією протягом одного дня...»;

4) викласти частину першу статті 63 законопроекту в такій редакції:

«1. За зверненням виборця, який має право голосу на всеукраїнському референдумі, включаючи виборця, стосовно якого у Державному реєстрі виборців наявна службова відмітка про вибуття з відповідної території, орган ведення Державного реєстру виборців може тимчасово (на період процесу всеукраїнського референдуму) змінити виборцю місце голосування (дільницю всеукраїнського референдуму) без зміни його виборчої адреси. Таке звернення може бути подане виборцем до органу ведення Державного реєстру виборців не пізніше ніж **за десять днів** до дня голосування ...».

Зазначене дозволить в повній мірі опрацювати звернення виборців, виготовити необхідну кількість виборчих бюлетенів та вчасно їх доставити за кордон.

Заступник Міністра

Євгеній ЄНІН

«17» червня 2020 року